

Līga Feldmane, Ženija Krūzmētra, Anete Tirmane
Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitāte

NO MIGRĀCIJAS LĪDZ INTEGRĀCIJAI: JAUNIE IEDZĪVOTĀJI LATVIJAS LAUKOS

FROM MIGRATION TO INTEGRATION: NEW RESIDENTS IN RURAL LATVIA

Līga Feldmane, Ph. D., 2021. gadā ieguvusi doktora grādu sociālajā un ekonomiskajā ģeogrāfijā Latvijas Universitātē un patlaban ir Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitātes docente. Pētījumu intereses ietver tādus tematiskos virzienus kā dzīves kvalitāte pilsētās un laukos, dzīvesvietas pievilcība, iekšzemes migrācija, iedzīvotāju sociāli telpiskā diferenciācija, kā arī bioekonomika.

E-pasts: liga.feldmane@lbtu.lv

Ženija Krūzmētra, Dr. geogr., ir Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitātes Ekonomikas un sabiedrības attīstības fakultātes asociētā profesore, Latvijas zinātnes padomes eksperte sociālajā un ekonomiskajā ģeogrāfijā. Aktuālās pētnieciskās intereses saistās ar dažādām transformācijām laukos, iedzīvotāju mobilitāti, iesaisti, kopienu un kultūrvides attīstību laukos. Pasniedz lauku socioloģiju, vides socioloģiju un demogrāfiju.

E-pasts: zenija.kruzmetra@lbtu.lv

Anete Tirmane, Mg. soc., 2023. gadā ieguvusi maģistra grādu socioloģijā Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitātē un šobrīd strādā Latvijas Investīciju un attīstības aģentūrā. Valsts pētījuma programmas projektā “Jauni risinājumi demogrāfijas un migrācijas procesu izpētē latviskas un eiropeiskas zināšanu sabiedrības attīstībai” aizsākto tēmu par jaunienācējiem laukos turpina, piedaloties starptautiskā projektā “Nākotnes iedzīvotāji (*Residents of the Future*) 2023–2025” ar mērķi rast risinājumus, kas ilgtermiņā palīdzētu mazajām pilsētām noturēt iedzīvotājus un piesaistīt jaunus.

E-pasts: anete.tirmane@gmail.com

Kopsavilkums

Lai arī lauku attīstība un tās potenciāls pēdējos desmit gados ir aktuālas tēmas Latvijā, trūkst pētījumu, kas koncentrētos uz jaunienācēju integrācijas dziļāku izpēti lauku teritorijās. Tādēļ šī pētījuma mērķis ir izpētīt jaunienācēju migrāciju un integrāciju Latvijas laukos, kā arī faktorus, kas veicina vai kavē viņu integrāciju lauku vidē un kopienā. Lai sasniegtu šo mērķi, tika veikts empīrisks pētījums,

kas balstīts uz daļēji strukturētām intervijām ar jaunienācējiem laukos, kā arī sekundāro datu analīzi. Rezultāti atklāj, ka jaunienācēju integrācija Latvijas laukos ir sarežģīts process, ko ietekmē dažādi faktori. Lauku integrācija ietver vairākus aspektus, tostarp mājas, darbu, trešās vietas un pasākumus, kā arī plašāku iesaistīšanos kopienā un sabiedriskajās organizācijās. Daudzi jaunienācēji ir jutušies pieņemti vietējā kopienā, tomēr citi ir saskārušies ar ievērojamām grūtībām integrācijas procesā, bieži vien neviensmilīgas attieksmes dēļ. Izvērtējot situāciju Latvijas laukos, īpaši pierobežas teritorijās, kur jaunienācēji ir svarīgs lauku revitalizācijas virzītājspēks, būtu nepieciešams arī plānots valsts līmeņa atbalsts.

Raksturvārdi: jaunienācēji, lauku teritorijas, integrācija, piederības izjūta.

Summary

While rural development and its potential have become topical issues in Latvia over the past decade, there is a lack of research focused on in-depth study of newcomer integration in rural areas. Therefore, the aim of this study is to investigate the migration and integration processes of newcomers in rural Latvia, as well as the factors that facilitate or hinder their integration into the rural environment and community. To achieve this goal, an empirical study was conducted based on interviews with rural newcomers and secondary data analysis. The results reveal that the integration of newcomers into rural Latvia is a complex process influenced by a multitude of factors. Rural integration encompasses several dimensions, including home, work, social spaces, events, and broader community involvement. Although many newcomers have reported feeling accepted by the local community, others have faced significant challenges in the integration process, often due to unwelcoming attitudes. Given the situation in rural Latvia, particularly in border regions where newcomers are key to revitalizing rural areas, it is essential to plan for state-level support.

Keywords: newcomers, rural areas, integration, sense of belonging.

Ievads

Lauku teritorijas, kā uzsvērusi Eiropas Komisijas priekšsēdētāja Urzula fon der Leiena, ir “mūsu sabiedrības sāls un mūsu ekonomikas dzinējs. Lauku apvidi veido mūsu identitāti un ir mūsu ekonomiskais potenciāls”¹. Tomēr daudzi lauku reģioni visā Eiropā, arī Latvijā, saskaras ar demogrāfiskiem izaicinājumiem, kas saistīti ar iedzīvotāju skaita samazināšanos emigrācijas un negatīva dabiskā pieauguma dēļ un arī iedzīvotāju novecošanos². Jaunienācēju, kas izvēlas pārcelties uz laukiem, piesaiste un noturēšana lauku teritorijās var kļūt par nozīmīgu spēku šīs tendences mazināšanā, ienesot jaunas idejas, prasmes, investīcijas un iespējas ilgtspējīgai lauku teritoriju attīstībai. Savukārt jaunienācēju ietekme uz vietējo kopienu un ekonomiku ir atkarīga no viņu vēlmes un spējas integrēties sabiedrībā un vietējās sistēmās. Jāņem vērā, ka jaunienācēju noturēšanu laukos negatīvi var ietekmēt problēmas integrācijas procesā, jo jaunienācēji, salīdzinot ar

pastāvīgiem iedzīvotājiem, biežāk izvērtē uzturēšanās aspektus noteiktā teritorijā un līdz ar to var lemt par atkārtotu dzīvesvietas maiņu³.

Lai gan Latvijā pēdējos desmit gados lauku teritoriju attīstība un tās potenciāls ir kļuvis par aktuālu tematu, tomēr ir salīdzinoši maz padziļinātu pētījumu par jaunienācēju integrāciju laukos. Tādēļ šī pētījuma mērķis ir izpētīt jaunienācēju pārcelšanos un integrāciju Latvijas laukos, kā arī faktorus, kas veicina vai kavē viņu integrāciju lauku vidē un kopienā. Mērķa sasniegšanai tika veikts empīrisks pētījums, balstīts uz kvalitatīvo izpēti pieeju – daļēji strukturētām intervijām ar jaunienācējiem laukos, kā arī sekundāro datu analīzi. Datu apstrādes metode – analītisks apraksts un sekundāro datu teksta analīze. Pētījumā no 2021. gada septembra līdz 2023. gada jūnijam veiktas 54 klātienes intervijas ar 26–55 gadus veciem jaunienācējiem laukos dažādos Latvijas reģionos, izņemot Pierīgu, kuri iepriekš dzīvojuši kādā Latvijas pilsētā, tai skaitā Rīgā, vai atgriezušies no ārvalstīm. Papildus analizēti

¹ Eiropas Komisija 2021.

² Dahs et al. 2023; Krijsjane et al. 2023.

³ Haartsen, Stockdale 2017.

biedrības “Latvijas Lauku forums” publicētie un nepublicētie materiāli par jaunienācēju gūto pieredzi, pārceļoties uz laukiem. Pētījumā jaunienācējs ir persona, kas ieradies konkrētā administratīvajā teritorijā, kas šajā gadījumā tiek attiecināts uz pēdējiem desmit gadiem. Pētījuma rezultāti neatspoguļoja būtiskas laika atšķirības, cik ilgi jaunienācēji nodzīvojuši laukos, līdz ar to pēc šī kritērija pētījuma ietvaros netika izdalītas atsevišķas iedzīvotāju grupas. Savukārt par lauku teritorijām tiek uzskatītas teritorijas ārpus valstspilsētu un novadu pilsētu teritorijām atbilstoši Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likumam.

Integrācijas teorētiskās nostādnes un līdzšinējie pētījumi

Integrāciju var raksturot kā procesu, kurā atsevišķas daļas vai sistēmas tiek apvienotas lielākā sistēmā, rezultātā radot spēcīgāku un saliedētāku kopumu, kas var darboties efektīvāk un sasniegt kopējās sistēmas mērķus. Integrācija ir arī nozīmīgs socioloģisks jēdziens, kas cieši saistīts ar ideju par sociālo kārtību, kas cieši sakņojas klasiskajā socioloģiskajā domāšanā⁴. Turklāt integrāciju var uzskatīt par procesu – attiecību stiprināšanu sociālajā sistēmā un jaunu dalībnieku un grupu ieviešanu sistēmā un tās institūcijās, un saskaņā ar Volfgangu Bosviku (*Wolfgang Bosswick*) un Frīdrihu Hekmanu (*Friedrich Heckmann*)⁵, ja šis process tiek veiksmīgi īstenots, sabiedrību var uzskatīt par integrētu. Integrācija var būt divvirzienu process, kurā tiek sagaidīta jaunienācēju pilnīga integrēšanās vietējā sabiedrībā un kultūrā, neatzīstot daudzveidību. Tomēr tas var būt arī divvirzienu process, kurā notiek abpusēja adaptācija starp jaunienācējiem un vietējo sabiedrību, neuzspiežot vairākuma vērtības mazākumam un nodrošinot ikvienam vienādas iespējas dažādās dzīves jomās⁶.

Akadēmiskajā literatūrā tiek izdalīti dažādi integrācijas veidi: kulturālā integrācija, sociāl-ekonomiskā integrācija, pilsoniskā integrācija⁷,

funkcionālā integrācija, simboliskā integrācija, kopienas integrācija⁸ u. c. Tomēr jaunienācēju integrāciju laukos vislabāk spēj izskaidrot sociālā integrācija, ko var skaidrot kā indivīda iekļaušanu esošajā sociālajā sistēmā⁹, attiecību un mijiedarbības veidošanu starp indivīdiem un viņu attieksmi pret sabiedrību¹⁰. Sociālā integrācija nav viendabīga, un arī tai var izdalīt vairākas atšķirīgas dimensijas. Saskaņā ar Bosviku un Hekmana¹¹ izstrādāto sociālās integrācijas modeli tai ir četras savstarpēji saistītas dimensijas, kuras nepieciešams īstenot, lai indivīda integrāciju varētu uzskatīt par veiksmīgu:

- strukturālā – iekļauj pieeju sabiedrības institūciju sistēmām, piemēram, darba tirgum, mājokļiem, izglītības sistēmai;
- kulturālā – nosaka nepieciešamību apgūt komunikācijas kompetences, zināšanas par vietējo kultūru un kopienu, lai tādējādi iegūtu vietu sabiedrībā;
- interaktīvā – attiecināma uz iekļaušanos un pieņemšanu sabiedrībā, izveidojot sociālos kontaktus;
- identifikācijas – saistīta ar piederības izjūtu un identificēšanos ar vietu un vietējām sabiedrības grupām.

Sociālo integrāciju nereti saista arī ar piederības jaunajai dzīvesvietai un lokālajai sabiedrībai izjūtas izveidošanos, jo tā ir cieši saistīta ar iespējām mijiedarboties ar citiem sabiedrības pārstāvjiem, zināšanām par vietējo, kā arī pozitīvu izjūtu identificēšanu¹². Arī piederību var raksturot kā divvirzienu procesu, kurā indivīds jūtas piederīgs kopienai, bet kopiena indivīdu uztver kā sev piederīgu.¹³

Pētījumos par jaunienācēju integrāciju veicinošiem faktoriem ir izcelts, ka sociālajiem kontaktiem ir daudz lielāka ietekme uz piesaisti vietai nekā vietas fiziskajai pievilcībai, un tieši spēcīgā sociālā pieķeršanās ir būtiski saistīta ar ilgāku uzturēšanās ilgumu dzīvesvietā.¹⁴ Kā vēl viens integrāciju veicinošs faktors tiek minētas

⁸ Sabatini, Salcedo 2007.

⁹ Esser 2006.

¹⁰ Lockwood 1964.

¹¹ Bosswick, Heckmann 2006.

¹² Allen et al. 2021; Hedetoft 2002.

¹³ Birka 2014.

¹⁴ Scannell, Gifford 2010; Mailfert 2007.

⁴ Kalter 2022.

⁵ Bosswick, Heckmann 2006.

⁶ Kolčanovs 2010.

⁷ Geddes 2001.

sociālās iesaistes aktivitātes un kāds vietējais līderis, kuram rūp vietējās kopienas attīstība.¹⁵ Dzīvi laukos būtiski ietekmē arī piekļuve darbavietām, iekārtām un pakalpojumiem, kas var nodrošināt tādas iespējas, kādas nevar piedāvāt pilsētvidē.¹⁶ Kā integrāciju veicinoši faktori papildus tiek minēti arī mājošanas pieejamība, pozitīva attieksme pret iebrucējiem, pašvaldību darbs, kas vērsts uz jaunienācēju labklājību, pieejams sabiedriskais transports, drošības izjūta un labvēlīgas vietas un kopienas atspoguļojums medijos.¹⁷

Līdzšinējie pētījumi par Latvijas laukiem un jaunu iedzīvotāju pārcelšanos uz tiem saistīti ar ārvalstniekiem kā investoriem laukos un vietējās sabiedrības attieksmi pret šo procesu¹⁸, jaunienācējiem vienā no nozīmīgākajām ekonomiskajām aktivitātēm laukos – lauksaimniecībā¹⁹. Jaunienācēji laukos tiek saistīti ar pārmaiņu veicināšanu laukos²⁰, jaunienācēju ekonomisko un sociālo potenciālu²¹. Tāpat pētīta kopējā lauku iedzīvotāju izpratne par labu dzīvi.²²

Jaunienācēju integrācija Latvijas laukos

Empīriskā pētījumā tika noskaidrots, ka **ienesli**, kādēļ bijušie pilsētnieki izvēlas turpmāko dzīvi saistīt ar laukiem, ir dažādi. Viens no nozīmīgākajiem un biežāk minētajiem pārcelšanās iemesliem ir nekustamā īpašuma pieejamība laukos, arī mantošana, vai iespēja iegādāties sev vēlamu īpašumu par atbilstošu cenu, salīdzinot ar nekustamajiem īpašumiem pilsētā. Tāpat ne mazāk būtisks iemesls, lai pārceltos uz laukiem, ir pārmaiņas ģimenes dzīvē un dzīves uztverē, kad rodas vēlme no pilsētas pārcelties uz klusāku, zaļāku, tīrāku, mierīgāku un drošāku dzīvesvietu. Būtisku ietekmi uz iedzīvotāju vēlmi pārcelties

dzīvot no pilsētas uz laukiem radīja Covid-19 pandēmija, kas par normu padarīja attālinātā darba iespējas un līdz ar to veicināja iedzīvotāju vēlmi pēc plašākas dzīvesvietas un patīkamākas apkārtnes dzīves vietas. Bez tam jaunienācēji laukos kā pārcelšanās iemeslu minējuši arī iespēju laukos uzsākt un attīstīt uzņēmējdarbību, sniegt apkārtnē sabiedrībai savus pakalpojumus vai atrast savai specialitātei piemērotu darbavietu.

Empīriskajā pētījumā tika veikta interviju un sekundāro datu analīze, lai ar integrācijas dimensijām noteiktu, kā notiek jaunienācēju integrācija Latvijas laukos. Rezultāti liecina, ka, iedzīvotājiem migrējot iekšzemē, nozīmīgākās **kulturālās integrācijas** jomas – valoda, kultūras pamatvērtības un tradīcijas – pilsētās un laukos būtiski neatšķiras: “Lauki gadu laikā mainījušies, un nav vairs tik šausmīgas tradīcijas. Katrs vairāk pats par sevi dzīvo.” Intervijās apkopotā informācija par vietējās sabiedrības tradīcijām neatklāj aspektus, kas tās radītu šķēršļus vai izraisītu izbrīnu. Viena no būtiskākajām pilsētu un lauku kopienu kultūras atšķirībām ir sasveicināšanās ar kaimiņiem kultūra un tās ilgums: “Un tu sveicini cilvēkus uz ielas, tu neej viņiem garām, tu nenodur acis un neizliecies, ka nevienu nezini. Pat ja nepazīstu, es viņus sveicinu, un viņi atbild ar labdienu.” Ikdienas saskarsme, ievērojot noteiktās normas, un pieņemtais komunikācijas veids vietējā lauku teritorijā ir nozīmīga integrēšanās sastāvdaļa, ko jaunienācēji pārņem pašsaprotami.

Strukturālā integrācija izteikti tiek īstenota, attīstot uzņēmējdarbību lauku teritorijās, kas veicina jaunienācēju piesaisti un integrāciju laukos. Daļa jaunienācēju Latvijas laukos nodarbojas ar uzņēmējdarbību, radot darba vietas sev, savai ģimenei un vietējai sabiedrībai. Intervijas atklāj, ka kāds atpazīstamību vietējā kopienā gūst, piedaloties pašvaldības vēlēšanās, cits iesaistoties biedrībās, pagastu iedzīvotāju sapulcēs un saistošās mācībās vai atverot zobārstniecības pakalpojumu kabinetu. Tādā veidā tiek sniegts pozitīvs ekonomiskais piensums vietējai sabiedrībai, kā arī notiek veiksmīgāka integrācija tajā. Jaunienācēji aktīvi iesaistās arī sabiedriskajā kultūras dzīvē un veido sistēmu, kurā cits citu balsta. Vairākums jaunienācēju izjūtuši pozitīvu attieksmi pret viņu attīstīto

¹⁵ Dopitova 2016.

¹⁶ Sorensen 2021.

¹⁷ Esses et al. 2010; Conti, Sivini 2023.

¹⁸ Dzenovska 2011.

¹⁹ Žabko, Tisenkopfs 2022; Monllor i Riko, Fuller 2016.

²⁰ Thapa 2018.

²¹ Kruzmetra, Bite 2023; Tapha 2018.

²² Raubiško 2011.

uzņēmējdarbību laukos, kas liecina par atvērta kopienas pazīmēm – pieņemt un publiski novērtēt jaunienācēju pienesumu²³, tomēr kāda ģimene atzina, ka saskārusies ar vietējās sabiedrības noraidošo attieksmi un pretestību pret izveidoto uzņēmējdarbības formu – kafejnīcu un izklaides telpu. Savukārt intervētie, kas izvēlējušies būt darba ņēmēji, atzinuši, ka darbavietas atrašana nav radījusi būtiskas problēmas. Kā liecina pētījuma rezultāti, liela daļa jaunienācēju atraduši darbu valsts vai pašvaldības iestādēs, turklāt to būtiski veicinājuši iegūtā izglītība un pieredze līdzīgā amatā iepriekšējā dzīvesvietā.

Intervētie atklāj arī veiksmīgu iekļaušanos vietējā izglītības sistēmā, norādot, ka lauku skolās pret bērniem esot individuālāka attieksme, kas pozitīvi ietekmējot mācību procesu. Kā norādījuši intervētie, bērniem nereti esot lielākas iespējas iesaistīties dažādos ārpuskolas pulciņos, salīdzinot ar iespējām pilsētās, kur konkurence bērnu un jauniešu vidū ir lielāka. Pusaudžiem tiek nodrošināta iespēja bez maksas apgūt auto vadīšanas prasmi, lai iegūtu autovadītāja apliecību, mūzikas skola un citas aktivitātes, turklāt viss esot turpat netālu. Tajā pašā laikā kāda ģimene atzina, ka interešu izglītības iegūšanai bērnu turpina vest uz lielu pilsētu, un tas liecina, ka atšķiras gan ģimeņu vēlmes, gan arī piedāvājums laukos variē atkarībā no vietējās pašvaldības iespējām. Tomēr, neskatoties uz kopumā veiksmīgu integrāciju izglītības institūcijās, tieši izglītības pieejamību nākotnē laukos jaunienācēji uztver ar vislielākajām bažām, jo daudzās lauku teritorijās skolu darbība bērnu skaita samazināšanās dēļ ir apdraudēta.

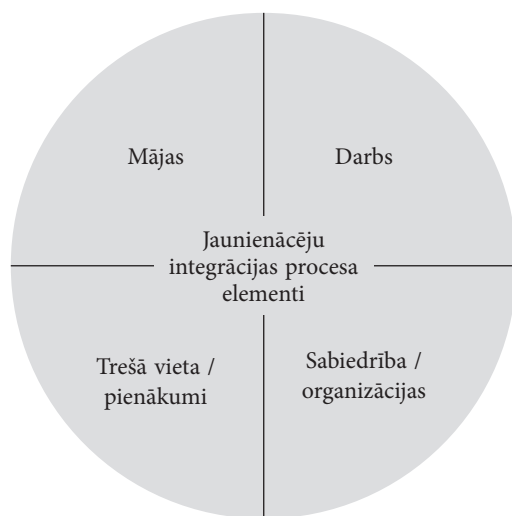
Interaktīvās integrācijas dimensija attiecināma uz pieņemšanu un iekļaušanos sabiedrības attiecībās, sociālajos kontaktos. Liela daļa no intervētajiem jaunienācējiem nav jutuši nekādus izteiktus šķēršļus dalībai kopienas aktivitātēs, vairāk iedrošināti tajās iesaistīties. Tiek uzsvērta kaimiņu proaktīvā rīcība jaunienācēju problēmu risināšanā, kas jaunienācējiem liek justies pieņemtiem un atbalstītiem: “Kaimiņi vienmēr palīdzēs, un mums ir kopiena, tā šeit ir tik cieša un ļoti atbalstoša.” Citi atzīst: “Mēs

bez kaimiņiem būtu pazuduši.” Jaunienācēji norāda, ka laukos pozitīvu attiecību uzturēšanai ar kaimiņiem ir lielāka nozīme nekā pilsētā, jo ierobežotais cilvēku skaits laukos nosaka to, ka sliktu attiecību gadījumā var pazaudēt arī klientus uzņēmējdarbībā, kas nodrošina naudas plūsmu. Empīriskā pētījuma rezultāti apliecina, ka tieši kaimiņiem ir liela loma interaktīvās integrācijas nodrošināšanā, jo tie sniedz nozīmīgu atbalstu – iepazīstina ar apkārtni cilvēku spējām, talantiem, nodarbošanos, lauku teritorijas daudzveidību. Ja jaunienācējiem ir vēlme socializēties, tad to pārsvarā ir izdevies atrisināt, piemēram, iestājoties zemessardzē, amatierteātrī, korī, tautas deju kolektīvā, mednieku biedrībā vai citās interešu grupās: “Nāc uz laukiem, jo tu sadraudzēsies daudz vieglāk, cilvēki šeit ir daudz tuvāk un vienmēr būs tev blakus.” Tomēr daļa jaunienācēju saskārusies arī ar vēsu un pat noraidošu vietējās sabiedrības attieksmi. “Visi par visiem visu zina” ne vienmēr rada vēlmi iekļauties vietējā kopienā. Vietējie iedzīvotāji var nebūt apmierināti ar jaunienācēju paradumiem, pauž neapmierinātību, bērniem nav viegli iekļauties vietējo bērnu pulkā. Tas liecina, ka dažkārt integrācija vietējā sabiedrībā var būt emocionāli sarežģīta.

Identifikācijas integrācijas dimensijas izpēte liecina, ka jaunienācēji Latvijas laukos salīdzinoši ātri identificējas ar vietējiem iedzīvotājiem un izveido spēcīgu “mēs” asociāciju ar kopienu. Bieži tas izpaužas kā rūpes par ciemu, vietējo rīcību grupu izveide, lai labiekārtotu un uzlabotu apkārtni un veicinātu kopienas aktivitātes. “Mēs cīnāmies par vienu lietu, un mēs jau neesam, lai cits citam ieriebtu, bet lai vienkārši uzlabotu mūsu dzīves kvalitāti, apstākļus.” Vislielāko saikni jaunienācēji izjūt ar savu sētu un māju, par ko liecina darbs, ko tie veikuši, lai māju atjaunotu. Stāstos jūtams gandarījums par paveikto.

Pamatojoties uz interviju analīzi, var secināt, ka jaunienācēju integrācija Latvijas laukos notiek pakāpeniski ar vairāku integrācijas elementu starpniecību (sk. attēlu 164. lpp.). Integrācija var īstenoties, ja aktīvi ir visi šie elementi, kā arī tad, ja kāda no tiem trūkst vai tie tiek apvienoti, piemēram, jaunienācēji rīko pasākumus savās mājās.

²³ Caldwell et al. 2017.

Attēls. Jaunienācēju integrācijas elementi Latvijas laukos

Izveidoja: L. Feldmane, Ž. Krūzmētra, A. Tīrmane.

Mājas – tā ir piederības izjūta, ko izjūt saistībā ar vietu, veidojot ciešu saikni ar apkārtnējo vidi. Jaunienācēja integrācija var notikt mājas celšanas vai atjaunošanas darbos, kur tiek iepazīti vietējie amatmeistari un kaimiņi, tādējādi radot saikni ar apkārtnējo kopienu. Ar darbu saprotams integrācijas elements, kurā domubiedri biznesā vai draugi tiek atrasti, sniedzot pakalpojumus un pārņemt/pārdodot preces, kā arī veidojot sociālās saites darbavietā. Trešās vietas un pasākumi – vieta un pasākumi, kas jaunienācējiem dod iespējas iesaistīties vietējās kopienas aktivitātēs. Savukārt sabiedrība un organizācija ir elements, kas nodrošina atgriezenisko saiti, lai jaunienācējs lauku teritorijā justos piederīgs, un tie visbiežāk ir kaimiņi, domubiedri, draugi un dažādas organizācijas, kuras rada apkārtnējo sociālo vidi, tās ir aktīvas domubiedru grupas un pašvaldība.

Integrāciju veicinošie un kavējošie faktori

Empīriskais pētījums ne tikai atklāja iemeslus, kādēļ iedzīvotāji izvēlas pārcelties no pilsētas uz laukiem, un to, kā tie jūtas jaunajā dzīvesvietā, bet arī ļāva noskaidrot, kas ir veicinājis vai kavējis integrāciju laukos. Intervijās minētie integrāciju veicinošie faktori apkopoti

četrās elementu grupās: mājas, darbs, trešās vietas / pasākumi, sabiedrība/organizācijas (sk. tabulu).

Iegūtie rezultāti atspoguļo līdzīgas integrācijas tendences citās valstīs²⁴, kur kā integrāciju veicinošie faktori galvenokārt minēti vietējās kopienas atvērtība un pieņemšana, iespēja iesaistīties dažādās ārpusdarba aktivitātēs un pasākumos, pakalpojumu pieejamība un proaktīvs pašvaldības darbs.

Par integrāciju kavējošiem faktoriem uzskatāmi notikumi, kas radījuši pārdomas par palikšanu laukos vai pārcelšanos atpakaļ uz pilsētu un kas radījuši izteiktu neapmierinātību ar situāciju laukos. Par kavējošu faktoru var uzskatīt uzticamu darbinieku trūkumu laukos, kas kavē attīstīt uzņēmējdarbību jaunajā dzīvesvietā. “Trūkst stabilu darbinieku, nav, uz ko paļauties. Sezonnā ir grūti atrast cilvēkus, kas apzinīgi izdarīs darbu, laikus atnāks uz darbu.” Tāpat jaunienācēji nereti saskārušies ar problēmām piesaistīt finansējumu savu ieceru īstenošanai: “Valstij būtu jāparedz atbalsts cilvēkiem, kuri gatavi sākt dzīvi laukos, tur strādāt un iedzīvoties uz palikšanu. Pilnīgi pietiktu, ka tas būtu bijis mazprocentu aizdevums, tas būtu

²⁴ Sorensen 2021, Caldwell et al. 2017; Mailfert 2007.

Tabula. Jaunienācēju integrāciju veicinošie faktori Latvijas laukos

Izveidoja: L. Feldmane, Ž. Krūzmētra, A. Tirmāne.

Mājas	<ul style="list-style-type: none"> • Mājas stāsta radišana • Iepazīšanās, rīkojot mājās talku • Dārza iekopšana • Iepazīšanās ar vietējiem mājas atjaunošanas darbos • Savas mājas atvēršana citiem, radošās darbnīcas • Pasākumu rīkošana savās mājās
Darbs	<ul style="list-style-type: none"> • Amatniecība, tostarp galdniecība • Konsultāciju sniegšana vietējiem iedzīvotājiem • Viesu māja, glempings • Lauksaimniecība, lopkopība • Dārzniecība, stādu audzēšana • Dravniecība • Glezniecība • Izbraukuma ēdināšana • Medicīnas pakalpojumu sniegšana
Trešās vietas un pasākumi	<ul style="list-style-type: none"> • Kultūras nami, pagasta nami • Bibliotēka • Mājas kafejnīcu pasākumi • Māmiņu kursi • Amatierteātris • Koris • Tautas deju kolektīvs • Ezers un citas āra atpūtas vietas
Sabiedrība, organizācijas	<ul style="list-style-type: none"> • Iniciatīvas vides uzlabošanai • Aktīvas vietējās kopienas • Zemessardze • Mednieku kolektīvs • NVO aktivitātes • Atbalstoši draugi, domubiedri, kaimiņi u. c.

liels atspaidis tādiem kā mēs.” Tāpat neapmierinātību rada nesakārtota infrastruktūra – gan kvalitatīvu autoceļu trūkums, gan interneta ātrdarbības problēmas. Kā viens no kavējošiem faktoriem tiek minēta vienaudžu neesamība apkārtējā teritorijā un pasākumu trūkums, kurus jaunienācēji labprāt apmeklētu, lai sociāli integrētos jaunajā teritorijā. Integrācijas šķērslis var būt arī ģimenes locekļu nevēlēšanās iesaistīties vietējās kopienas aktivitātēs, piemēram, viens no pāra nevēlas apmeklēt vietējās

kopienas pasākumus, un tas liedz veiksmīgāk integrēties arī otrai personai. Jaunienācēji atzina, ka būtu jāizveido tikli un sadarbības iespējas starp jaunienācējiem un iedzīvotājiem, kuri jau ilgstoši dzīvo lauku teritorijā, un šajā jautājumā vietējām pašvaldībām būtu jāizrāda būtiski lielāka iniciatīva. Ja jaunienācēji lauku teritorijā jutīsies atbalstīti un iekļauti kopienās, tas, līdzīgi kā citās valstīs²⁵, varētu palīdzēt

²⁵ Conti, Sivini 2023.

veiksmīgāk veidot savstarpējo saikni un rezultātā sniegtu arī ieguldījumu vietējās kopienas attīstībā.

Secinājumi

Pētījuma rezultāti liecina, ka jaunienācēju integrācija Latvijas lauku vidē ir daudzpusīgs process, kas atkarīgs no vairākiem faktoriem. Integrācija laukos sastāv no vairākiem elementiem (mājas, darba, trešajām vietām un pasākumiem, kā arī sabiedrības un dažādām organizācijām), turklāt katram no tiem raksturīgi noteikti integrāciju veicinoši faktori. Piemēram, mājas celtniecībā vai atjaunošanā tiek iepazīti apkārtējie iedzīvotāji, kas tādējādi veicina integrāciju. Tāpat nozīmīga loma ir trešajām vietām un pasākumiem – dažādiem amatierkolektīviem un vietējām izklaides vietām. Tomēr bieži tieši vietējās kopienas atvērtība jaunienācējiem ir būtisks priekšnoteikums veiksmīgai integrācijai. Daļa jaunienācēju ir izjutuši vietējo iedzīvotāju atbalstu un pieņemšanu, bet citiem integrācija ir bijis sarežģīts process, galvenokārt nepieņemšanas attieksmes dēļ. Šādā gadījumā vietējās

sabiedriskās organizācijas varētu būt tās, kas veicinātu tīklu un sadarbības iespēju izveidošanu starp jaunienācējiem un ilgstošajiem iedzīvotājiem, kas būtu nozīmīgs pirmais solis jaunienācēju atbalstam un iekļaušanai kopienā. Tāpat nozīmīgai jaunienācēju integrācijā būtu jābūt pašvaldībai, kuras sniegtais atbalsts, kā liecina pētījuma rezultāti, nereti ir formāls, būtiski neiesaistoties integrācijā. Pašvaldībām primāri jāstrādā ar tiem faktoriem, kas kavē jaunienācēju integrāciju un vēlmi ilgstoši dzīvot laukos, piemēram, mājokļu trūkumu, uzņēmējdarbības attīstības resursu trūkumu, bažām par skolu slēgšanu un nesakārtotu infrastruktūru. Izvērtējot situāciju Latvijas laukos, īpaši pierobežas teritorijās, kur jaunienācēji ir svarīgs lauku revitalizācijas virzītājspēks, būtu nepieciešams arī plānots valsts līmeņa atbalsts.

Raksts sagatavots valsts pētījumu programmas "Letonika latviskas un eiropiskas sabiedrības attīstībai" projektā "Jauni risinājumi demogrāfijas un migrācijas procesu izpētei latviskas un eiropiskas zināšanu sabiedrības attīstībai" (*DemoMigPro*), projekta Nr. VPP-LETONIKA-2021/4-0002.

VĒRES

- Allen, K. A.; Kern, M. L.; Rozek, C. S.; McInerney, D. M.; Slavich, G. M. (2021) Belonging: a review of conceptual issues, an integrative framework and directions for future research. *Australian Journal of Psychology*, 73 (1), 87–102. <https://doi.org/10.1080/00049530.2021.1883409>.
- Bosswick, W.; Heckman, F. (2006) *Integration of Immigrants: Contribution of local and regional authorities*. Dublin: Eurofund. <https://www.eurofound.europa.eu/en/publications/2007/integration-migrants-contribution-local-and-regional-authorities> (skatīts 16.08.2024.).
- Birka, I. (2014) *Integration and sense of belonging – case study Latvia. Doctoral thesis*. Riga: University of Latvia Faculty of the Social Sciences. https://eszf.lu.lv/fileadmin/user_upload/szf_faili/Petnieciba/Birka_Ieva_2014.pdf.
- Caldwell, W.; Arora, P.; Labute, B.; D'Souza Rea, N.; Khan, B. (2017) *Attracting and retaining newcomers in rural communities and small towns*. University of Guelph. <https://www.waynecaldwell.ca/wp-content/uploads/2020/12/AttractingandRetainingNewcomers.pdf>.
- Cimdiņa, A. (2011) Lauku dzīves racionalitāte un kultūrsociālā iesakņotība. *Akadēmiskā Dzīve*, 48, 35–45. https://www.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/adz/arhivs/48/48.pdf.
- Conti, M.; Sivini, S. (2023) Small municipalities attracting rural newcomers and fostering local cohesion: Innovative approaches for rural regeneration in Italy. *Sustainability*, 5, 5837. <https://doi.org/10.3390/su15075837>.
- Dahs, A.; Krumins, J.; Berzins, A.; Lece, K. (2023) Demographic Challenges of Rural Areas in Latvia: Reflections of the Covid-19 Pandemic. Proceedings of the 2023 International Conference "Economic Science for Rural Development", 57, 357–266. <https://doi.org/10.22616/ESRD.2023.57.035>.

- Dopitova, M. (2016) Social Engagement and Rural Newcomers. *Socialni Studia*, 2, 73–91. <https://doi.org/10.5817/SOC2016-2-73>.
- Dzenovska, D. (2011) "Dānis" Latvijas laukos: mīti un pēcpadomju agrārā kapitālisma kritika. *Akadēmiskā Dzīve*, 48, 3–15. https://www.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/adz/arhivs/48/48.pdf.
- Eiropas Komisija (2021) Ilgtermiņa redzējums par ES lauku apvidiem: kāds ceļš ejams, lai līdz 2040. gadam lauku apvidi kļūtu spēcīgāki, savienoti, izturētspējīgi un pārtikuši. https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:6c924246-da52-11eb-895a-01aa75ed71a1.0014.02/DOC_1&format=PDF (skatīts 01.08.2024.).
- Esser, H. (2006) Migration, Language and Integration, AKI Research Review, 4. <https://bibliothek.wzb.eu/pdf/2006/iv06-akibilanz4b.pdf> (skatīts 01.08.2024.).
- Esses, V. M.; Hamilton, L. K.; Bennett-AbuAyyashi, C.; Burstein, M. (2010) *Characteristics of a welcoming community*. <http://p2pcanada.ca/wp-content/uploads/2011/09/Characteristics-of-a-Welcoming-Community-11.pdf> (skatīts 30.03.2023.).
- Geddes, A. (2001) *Ethnic Minorities in the Labour Market: Comparative Policy Approaches (Western Europe)*. Report commissioned by the Ethnic Minorities Labour Market Project of the Performance and Innovation Unit. London: Cabinet Office. <https://webarchive.nationalarchives.gov.uk/ukgwa/+http://www.cabinetoffice.gov.uk/media/cabinetoffice/strategy/assets/geddes.pdf> (skatīts 01.08.2024.).
- Haartsen, T.; Stockdale, A. (2017) Selective belonging: how rural newcomer families with children become stayers. *XXVII European Society of Rural Sociology Congress Proceedings*. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1002/psp.2137> (skatīts 01.08.2024.).
- Hedetoft, U. (2002) *Discourses and Images of Belonging. Migrants between "New Racism", Liberal Nationalism and Globalization*. AMID Working Paper Series, 5/2002. AMID, Institut for Historie, Internationale Studier og Samfundsforhold, Aalborg Universitet. https://vbn.aau.dk/ws/portalfiles/portal/33969996/05_Ulf_Hedetoft.pdf (skatīts 01.08.2024.).
- Kalter, F. (2022) Integration in migration societies. *Handbook of Sociological Science*. Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing, 135–153. <https://doi.org/10.4337/9781789909432.00016>.
- Kolčanovs, B. (2010) Ievads kultūru dažādībā. Kolčanovs, B.; Zankovska-Odiņa, S.; Zālītis, K. (red.) *Atšķirīgs klients daudzveidīgā Latvijā*. Rīga: Latvijas Cilvēktiesību centrs, 3–26. <https://cilvektiesibas.org.lv/lv/publications/atšķirīgs-klients-daudzveidīga-latvija/> (skatīts 01.08.2024.).
- Krisjane, Z.; Berzins, M.; Krumins, J.; Apsite-Berina, E.; Balode, S. (2023) Uneven geographies: ageing and population dynamics in Latvia. *Regional Science Policy and Practice*, 15 (4), 893–908. <https://doi.org/10.1111/rsp3.12648>.
- Kruzmetra, Z.; Bite, D. (2023) Newcomers in Latvian countryside: economic and social potential. *The 15th International Scientific Conference "New Challenges in Economic and Business Development – 2023: Responsible Growth": proceedings, Riga, Latvia, May 11–13, 2023*. Rīga: University of Latvia, Faculty of Business, Management and Economics, 83–87. https://dspace.rsu.lv/jspui/bitstream/123456789/15131/1/Newcomers_in_Latvian_countryside.pdf.
- Lockwood, D. (1964) Social integration and system integration. Zollschan, K.; Hirsch, W. (eds) *Explorations in Social Change*. London: Routledge and Kegan.
- Mailfert, K. (2007) New farmers and networks: how beginning farmers build social connections in France. *Tijdschrift Voor Economische En Sociale Geografie*, 98 (1), 21–31. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9663.2007.00373.x>.
- Monllor i Rico, N.; Fuller, A. M. (2016) Newcomers to farming: towards a new rurality in Europe. *Documents d'Anàlisi Geogràfica*, 62, 531–551. <https://doi.org/10.5565/rev/dag.376>.
- Raubiško, I. (2011) Kas ir "labbūtība", un kāpēc "labbūtība"? Ieskats labas dzīves izpratnē Latvijas laukos. *Akadēmiskā Dzīve*, 48, 25–34. https://www.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/adz/arhivs/48/48.pdf.
- Sabatini, F.; Salcedo, R. (2007) Gated communities and the poor in Santiago, Chile: Functional and symbolic integration on a context of aggressive capitalist colonization of lower-class areas. *Housing Policy Debate*, 18 (3), 577–606. <https://doi.org/10.1080/10511482.2007.9521612>.
- Scannell, L.; Gifford, R. (2010) The Relations between Natural and Civic Place Attachment and Pro-environmental Behavior. *Journal of Environmental Psychology*, 30 (3), 289–297. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2010.01.010>.

Sorrensen, J. F. L. (2021) The rural happiness paradox in developed countries. *Social Science Research*, 98. <https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2021.102581>.

Thapa, I. (2018) *Jaunienācēji laukos kā pārmaiņu aģenti lauku attīstības veicināšanā: maģistra darbs*. Jelgava: Latvijas Lauksaimniecības universitāte.

Žabko, O.; Tisenkopfs, T. (2022) New Entrants Need Tailored Farm Advice. *EuroChoices*, 21 (1), 63–69. <https://doi.org/10.1111/1746-692X.12349>.

Redakcijā saņemts 16.08.2024., apstiprināts 16.09.2024.

Raksts publicēts brīvpieejā saskaņā ar *Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0* (CC BY-NC 4.0) starptautisko licenci (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).